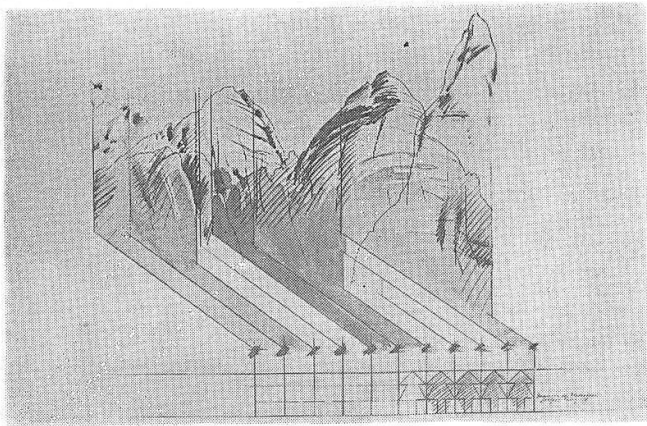

slavko gordić

naši rođaci

Sad nailaze nakratko i rede: o državnim praznicima ili krajem godišnjeg odmora. Dobro su odeveni, imaju mahom automobile, i krupne prsate žene, decu pažljivo očešljanu, uozbiljenu i pomalo nandurenu u osećanju sopstvene skupocenosti.

Nisu li se naši rođaci podespotili, staro živovanje zaboravili?

Nisu, drugo je nešto posredi. Oni, jednostavno, bez svoje krivice, iznevere svako tvoje očekivanje. Ako im očevi behu poznate govordžije, oni su nepopravljive ćutalice. Ako su od soja nemirnih čudaka i tumarala, redovno su promišljeni, trezvani i solidni, toliko solidni da te spopadne osećanje krivice i pokunjenog nezadovoljstva sobom. A kako li tek iznenade sinovi onih što u biblijskom siromaštvu i avetnoj inokoštini čekaju dan svoje sahrane na nekoj kamenoj glavici starog zavičaja! Njihovi sinovi, po pravilu, virtuožno hodaju po žici progressa i nepogrešivo, ne plašeći se vrtoglavice niti uzavrele gomile, ubiraju za sebe i svoje firme goleme poene dohotka i prestiža. A to više nije ni jezik njihovih očeva. Oni bi rekli: uhvatili hlad poda se

Pometen tako i raspamećen obrtima koje život priređuje tvome plemenu, uzmičeš često u sećanja, u davne dane detinjstva. Kako li smo se tad radovali rođacima i kako li nam oni, na krilima ljubokrvne hitnje, padahu u naručja! Koliko li samo miline u mirisu juga, kamena i jučerašnjice, u mirisima kojima kuću puni njihovo sukno, ostatak brašnjenice i škija koju puše! Kao u bajci, iskršavali su tu, pred nama, živi i opipljivi, junaci iz očevih i majčinih priča, mili i tavnii Hercegovci, raspričani i unezvereni, tako prisni. Razlozi njihova dolaska behu nam nedokučivi ili nejasni. Tek bismo docnije, rastući, razaznavali u otiscima pamćenja ono drugo lice zbilje, mračan splet okolnosti koje su naše rođake gonile na putovanje: nuždu i siromaštinu, potragu za kakvim lekrom, nesporazume i praznoverice.

Mada se čitavog svog veka starao da ostane neprimećen i hodao ovim svetom tiho kao stid, najpre se upravo njega setiš: vrlag Nikole Pravišića, zvanog Pobro. Mravak božiji, tek da je na svetu rob više, govorila bi majka. Dolazio je, za dve jeseni, u berbu kukuruza, a k nama svraćao iz okolnih sela i atara u kasne subotnje večeri na prenoćište i pranje rublja. Toliko beše sramežljiv i postiden da mu je obraz neprestano goreo. I toliko zle sreće da je u obe berbe imao neobjašnjivo tanku zaradu. A dece, doma, četvoro.

Jedanput, pošto je silom izmolio dopuštenje da nam makar jedan dan što pomogne, ode Nikola pre svanuća u polje. Razbacivao je, pred oranje, đubre po strnjištu a da, kako smo docnije čuli od jednog suseda, vasceli dan nije ništa okusio. Opet ga je, na neobjašnjiv način, pribila šteta: nekakav skitač, sezonac, ko li, ukrao mu zavežljaj s hranom.

Tako se, bezmalo doslovno, obistinjavala njegova poluožbiljna izreka: da u more zadržim, pobro moj, ja bih suvo pokušao.

Davori, davori! U tim davnim jesenima, pre dvadeset godina (zar, uistinu, dvadeset!), stizao bi nam, pod samu zimu, i Obrad Dragović. Stizao s dalekih i besputnih brda, iz nekog medvedeg ugla, kosmat i medvedolik. I tražeći, iz zime u zimu, da kupi gde kakvu kućicu i preseli u ravnu zemlju, obilazio Vilovo, Lipovac i Žednik, bazao po baranjskom blatu Novog Nevesinja i izbijao na rumunsku granicu, tragom starih dobrovoljaca. I sve uzalud, para posla! Tamo gde bi se nekako i mogla držati goveda, nije pogodovalo ovcama, a tamo gde bi se kako-tako zapatile ovce, nije, opet, zgodno za konje, a i njega, Obrada, nešto guši u prsima.

Ne beše Obrad od velika govora, ali mu je svaka beseda bila slikovita, ili tačnije, lepljiva i vonjava: pripovedao je, nanos i brun-dao, o muži krava i ovaca, o šušku u jagnjećoj vuni, o lekovitosti kobiljeg mleka i sala divlje mačke, o hranljivoj ljutici i kazalcu, o najsladem, jasenovom lisniku i plemenitoj, miomirisnoj zanoveti. Dobri čovek iz paleolita! Jedanput je, gledajući u ovciju slezinu, prokeao dva proletna snega, a našu kobilu Bebu je više puta tako vično i nežno iščešgijao da je, od milosti, kako on reče, za trenutak prestajala da zoblje. Prekorno bi pri tom Obrad prikričio da je redovnije timarimo, tim pre što je, pribogu, vazda vezana i sama pa se s konjima ne rnja i ne zuba.

Treći rođak, Komnen Lutovac iz Pašičeva, čiji dolasci behu nepredvidljivi i ostajahu neobjašnjivi, banuo bi obično noću, na konak, neizostavno zle volje ili, kako govoraše otac, teškog tabijata. Podjednako bismo se čudili njegovom izgledu, besedi i postupcima.

Kako smo već tada uveliko išli u bioskop, najčešće bez ulaznice, rizikujući sramotu i batine, poznavali smo najrazličitija i najneobičnija lica ljudska, lice Žana Gabena i Hemfri Bogarta, gledali Indijance, Kineze i crnce, oguglali na sve čudi kojima rasa i podneblje mogu obeležiti lik čovečiji. Ali se Komnen Lutovca nismo mogli nagledati! Kosa mu beše uvek ista, kao mahovina, ni manja ni viša, davno posedela do poslednje vlasi, a lice izbrazdano i izukrštano bezbrojnim borama, iscrtano najrazličitijim geometrijskim slikama: kvadratima, trouglima, rombovima, romboidima, krugovima, elipsama. Kako beše čosav, sve se to milje i obilje euklidsko dalo bez muke iščitati na koži pepeljastoj i tvrdoj: kao u mumije, nagadali smo, kao u starih bizona. Gledali su se, činilo nam se, to lice i ovaj svet preneraženo i neprijateljski, gledali tako gotovo čitavo stoleće, sudarali se i ranjavali, ostavljajući jedno drugom u spomen neizbrisive belege.

Komnen Lutovac beše čovek koji se spori. Sa svetom, s ljudima, sa istorijom. Goropadan, prek i gorak beskraino, počinjao je već s vrata svoju optužnicu i tugovanku. Starost i onemoćalost, severac i mene mesečeve, tvrdoglavi sinovac (koga je, klela se mati, voleo kao oči u glavi), solunski dobrovoljci, zeleni kadar i komite, bitka za Skadar, prva i druga kolonizacija, obavezan otkup, pukovnik Nagib, korejski rat... Komnen je vodio naporedo nekoliko parnice, i nove pokretao. I kad bi mu majka o ponoći raspremala postelju, on bi, drešeći i dalje kakvu mrtvoudlicu, ali i malaksavajući u svom inatu, natrunio naš dečiji polusan ponekom krestavom rečju i kojim čudnim imenom.

Ali, ispostavilo bi se ujutro, kratak je bivao njegov počinak. Ponesen novim prilivom gneva, najpre bi rasturio ležaj, našao negde gunj bičalj, poslednje naše dobro iz starog zavičaja, i prostro ga po podu. Ali ga ni to mesto nije držalo: otišao bi pre zore u neku drugu ulicu da nekom drugom rođaku, nerasanjenom i bezbednutom, kazuje svoj nemir i čemer.

Takvi nam behu stari rođaci. Više ih nema da naidu.

Komnen Lutovac je metuzalemski svoj vek okončao višegodišnjom uzetošću i onemelošću. Imao je dve smrti: prva ga je učutkala, druga ubila.

Obradu Dragoviću je jednog leta na planini Viduši medved kosti polomio. Tako mu, posle života, i smrt dobi obeležje paleolitske svežine i strave.

Nikola Pravišić Pobro, mravak božiji i duša ljudska, obesio se u jednom predgrađu Kelna. Ubilo ga siromašтво, strah i stid.

Novi rođaci nailaze nakratko i rede: o državnim praznicima ili krajem godišnjeg odmora. Dobro su odeveni, imaju mahom automobile, i krupne prsate žene, decu pažljivo očešljanu i uozbiljenu...

I nisu se podespotili, ni staro živovanje zaboravili. Samo...

Eh, samo da im kap, makar kap krvi dotegne na oči, vajka se tvoja mati, vedra i uplakana, ne znajući da li da se raduje ili tuguje u ovom novom, drukčijem životu.